

Punajalkaviklo adoptoinut taivaanvuohen poikasen

OLAVI HILDÉN

Vieraitten poikasten adoptointi ei ole kahlaajilla kovin poikkeuksellista. Populaatiotutkimuksissa on tällaisia tapauksia todettu ainakin mustajalkatyllillä (RITTINGHAUS 1961), tyllillä (S. Vuolanto, suull. ilm.), suosirriellä (SOIKKELI 1967), keräkurmitsalla (PULLAINEN 1970) ja vesipääskyllä (HILDÉN & VUOLANTO 1972). Ilmiön etologinen selitys on yksinkertainen. Palelevien poikasten piiskutus on kahlaajaemoille erittäin voimakas avainärsyke, joka saa ne esim. tinkimään lajiominaisesta pakoetäisyydestään suuresti, ääritapauksissa (vesipääsky) jopa laskeutumaan poikuetta pitelevän ihmisen käsiin. Ilmeisesti emot eivät tunne yksilöllisesti omia poikasiaan äänistä, joten lähelle osunut vieraskin poikanen laukaisee lämmittämiskehityksen. Milloin poikueita oleskelee lähekkäin, on niiden sekoittumisen mahdollisuus näin ollen suuri. Poikueensa menettänyt emo, jonka hoivaamisvietti on vielä voimakas, on todennäköisesti erityisen altis adoptoimaan vieraita poikasia.

Kaikki tuntemani adoptointitapaukset koskevat oman lajin poikasia. Sitä yllättävämpi olikin 30.6.1976 Pohjois-Norjassa tekemäni havainto. Nessebyssä Varanginvuonon rannalla huomasi yksinäisen kahlaajanpoikasen, joka piiskuttaen kulki edessäni kivikkoisella laskuvesilietteellä, punajalkaviklon lennellässä hätäntyneenä ympärillä. Otin poikasen kiinni ja totesin sen hämmästykseni muuttaman päivän ikäiseksi taivaanvuohen untuvikoksi. Koska ympäristö oli taivaanvuohelle outo ja vain punajalka varoitteli kiivaasti paikalla, osasin epäillä adoptointia. Siirryin n. 100 m:n päähän rinteelle kiikaroimaan lintuja. Punajalka laskeutui pian kiville lähelle poikasta, varoitteli vielä hetken, mutta siirtyi sitten lietteelle poikasen luo ja höyhenyksensä pörröttään otti sen alleen lämmiteltäväksi! Muita poikasia ei ilmestynyt esiin.

Tapaus on hyvin erikoinen, koska punajalkaviklo ja taivaanvuohi ovat systemaattisesti ja ekologisesti varsin kaukana toisistaan ja koska niiden poikaset ovat aivan erinäköisiä sekä väritykseltään että rakenteeltaan. Selityksen täytyy olla se, että molempien lajien poikasten paleluääntely on samantapaista — kuten kokemusteni mukaan kahlaajilla yleensä — ja että tämä akustinen signaali on paljon voimakkaampi hoivaamisreaktion avainärsyke kuin poikasten visuaaliset tunnukset. Ilmeisesti taivaanvuohen poikanen oli jotenkin joutunut eroon muusta poikueesta ja sattunut lähelle poikueensa menettänyttä punajalkavikloa, joka — hiukan inhimillistään sanottuna — ei voinut vastustaa palelevan poikasen piiskutusta.

Vastaavanlaisesta tapauksesta, joka ei tosin johdannut pysyvään adoptointiin, on tiedossani yksi julkaistu havainto Kanadasta: kun suosirrin poikasia rengastettiin ja poikueen emo samalla pyydystettiin, tuli paikalle lähellä pesinyt pitkäkoipisirri *Microfalama himantopus*, joka oli päivää aikaisemmin menettänyt oman pesänsä ja puolisonsa, ja ryhtyi lämmittämään palelevia poikasia, yhtä jopa rengastajan kädessä (JEHL 1973).

Summary: Redshank adopting a chick of the Snipe

On 30 June 1976, in northern Norway, the author found a lonely downy chick of the Snipe walking on a muddy shore, while a Redshank showed alarm behaviour near by. Watched from a distance of about 100 m, the Redshank was seen to take the chick beneath it for brooding. No other chicks were observed. Occasional adoption of foreign young has been reported in several wader species, but in all the cases previously known to the author the chicks were of the same species as the parent. This case was particularly surprising, as the downy young of the Redshank and Snipe are quite different-looking in both colouring and form. Most probably the discomfort call uttered by chilled chicks is very similar in both species, and this acoustic signal is a far stronger stimulus to parental care than the visual signals of the chicks.

Kirjallisuus

- HILDÉN, O. & S. VUOLANTO 1972: Breeding biology of the Red-necked Phalarope *Phalaropus lobatus* in Finland. — *Ornis Fennica* 49: 57—85.
- JEHL, J. R., Jr. 1973: Breeding biology and systematic relationships of the Stilt Sandpiper. — *Wilson Bull.* 85:115—147.
- PULLAINEN, E. 1970: On the breeding biology of the Dotterel, *Charadrius morinellus*. — *Ornis Fennica* 47:69—73.
- RITTINGHAUS, H. 1961: Der Seeregenpfeifer. — *Neue Brehm-Bücherei* 282:1—126.
- SOIKKELI, M. 1967: Breeding cycle and population dynamics in the Dunlin (*Calidris alpina*). — *Ann. Zool. Fennici* 4:158—198.